

адаптації даного механізму до сучасних умов. Актуальність розгляду зазначених проблем посилюється тією обставиною, що понад третина з підприємств агробізнесу є збитковими. Це зумовлює неухильне зростання значущості теоретичного осягнення нових підходів до формування й використання фінансових ресурсів та розробки напрямів практичної реалізації рекомендацій щодо активізації ролі фінансових інструментів у економічних процесах підприємств агробізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Темі залучення кредитних ресурсів підприємствами агробізнесу та виявлення основних переваг та недоліків даної форми фінансового забезпечення є актуальною серед науковців. Даному питанню приділяють увагу такі вчені, як М.М. Артус, О.Є. Гудзь, С.О. Гуткевич, М.С. Герасимчук, Д.І. Дема, Л.М. Дорохова, Г.О. Закаблук, М.І. Кісіль, Л.В. Недільська, А.А. Пересада, С.В. Павловський, В.П. Савчук, П.А. Стецюк, Н.С. Танклевська, А.М. Третяк, А.В. Чупіс.

Метою дослідження є узагальнення сутності поняття "кредитний механізм" та проведення аналізу кредитного забезпечення підприємств агробізнесу в розрізі країни, регіону та області.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи питання сутності поняття думки вчених розділились. Одні вважають, що кредитний механізм є невід'ємною складовою фінансового механізму, інші навпаки – виокремлюють кредитний механізм у окрему економічну категорію.

Слід зауважити, що фінансовий механізм представляє сукупність форм і видів фінансового забезпечення підп-

приємств, умов і методів, які застосовуються при формуванні і використанні фінансових ресурсів. Фінансовий механізм має значний вплив на економіку держави, регіонів ті суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється з одного боку, через структуру фінансового механізму і спрямованість його функцій на вирішення конкретних завдань з метою досягнення реального ефекту, з іншого боку – через розміри фінансових ресурсів, перерозподілених між суб'єктами економіки для задоволення економічних потреб [1, с.54-59; 2, с. 215-219].

Отже, фінансовий механізм є інструментом здійснення фінансової політики як макро-, так і на мікрорівні. Використовуючи різні елементи фінансового механізму, органи управління господарюючими суб'єктами прагнуть забезпечити реалізацію цілей фінансової політики, вирішення її стратегічних і тактичних завдань через фінансовий механізм управління. Фінансовий механізм – це сукупність організаційних форм фінансових відносин у національній економіці, порядок формування і використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів [3, с.55; 4, с.38-40; 5, с.11-17].

Проте, ми погоджуємось з думкою науковців, які виділяють механізм кредитування в окрему економічну категорію [6, с.115; 7, с.53-60; 8, с.73-78]. Кредитний механізм підприємства – це впорядкована сукупність форм і методів, за допомогою яких підприємство забезпечує себе необхідними грошовими коштами, перерозподіляючи їх між підрозділами на умовах фінансування або кредитування, досягає певного рівня стабільності і ліквідності, забезпечує рентабельну робо-

ту, отримання максимального прибутку і вартості капіталу [9, с.54; 10, с.361-365; 11, с.39-57].

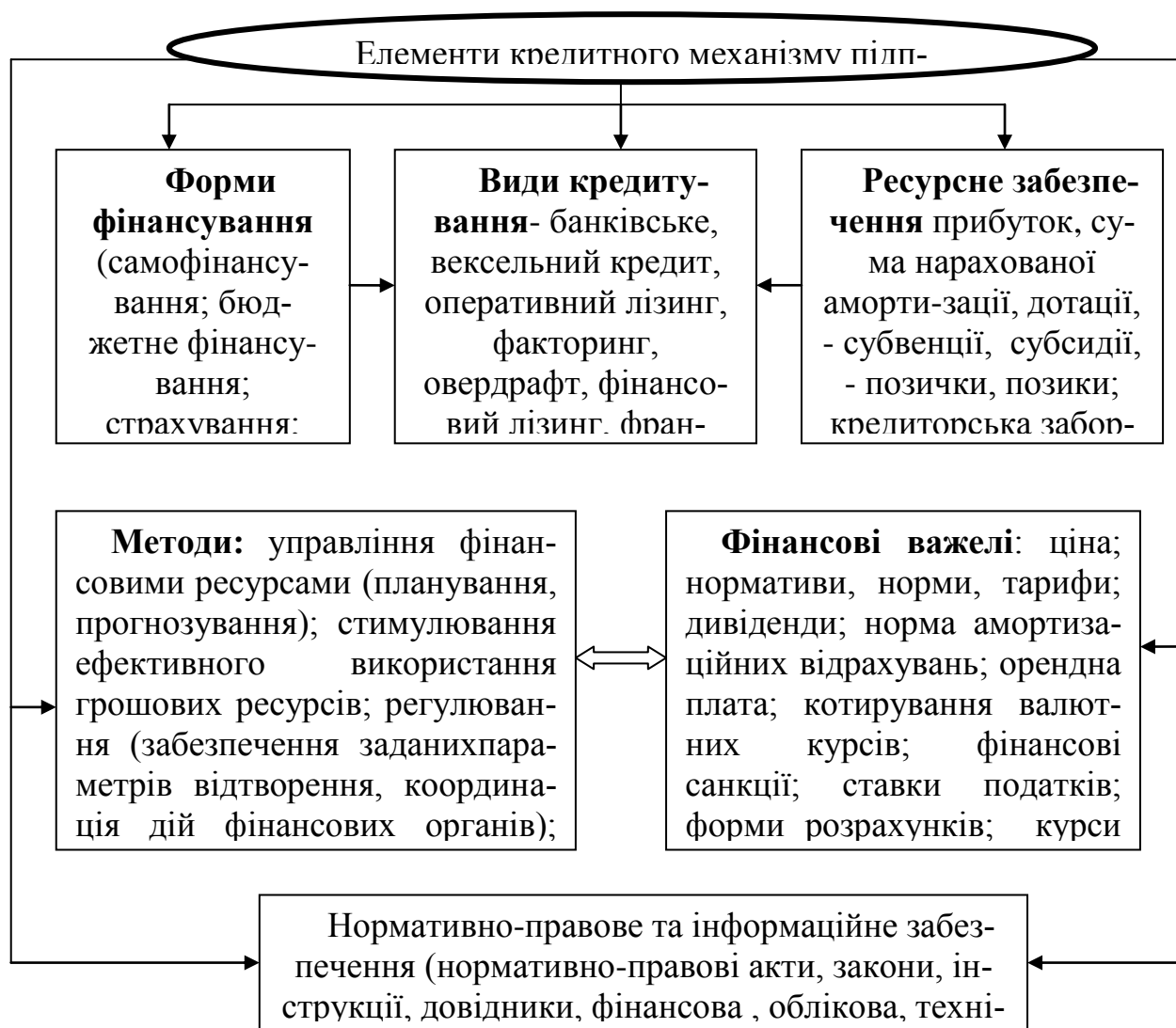


Рис. 1. Структура кредитного механізму підприємства

Джерело: [12; 13, с.51-61]

Кредитний механізм підприємства підпорядкований до об'єктивних вимог економічних законів. Загальноприйнятним визначенням в структуру фінансового механізму підприємства (рис.1) входять п'ять взаємозв'язаних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне і інформаційне забезпечення. Відповідно до авторської концепції формування фінансово-кредитного механізму відома структура фінансового механізму доповнюється наступними елементами: фінансовими важелями (прямими і

похідними), методами фінансування і методами кредитування, як самостійний елемент виокремлюється ресурсне забезпечення.

Отже, одна з найпоширеніших форм фінансування підприємств агробізнесу є залучення кредитних ресурсів. Саме кредит, як один з інструментів впливу на процес виробництва, є вирішенням проблем фінансового забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності аграрної сфери. Доступність кредитних ресурсів має значний вплив на розширення фінансових можливостей,

ефективному використанню матеріальних ресурсів та грошових надходжень, прискорення оборотності засобів ви-

робництва та підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

Таблиця 1

Стан кредитування сільськогосподарських підприємств України, Причорноморського регіону та Херсонської області, млн. грн

Найменування	Рік					Середнє значення	Т _{пр} , 2018 р. у % до:	
	2014	2015	2016	2017	2018		2014	2017
Україна	55335,00	48425,00	55374,00	59706,00	67675,00	57303,0	122,30	113,35
Причорноморський регіон	5200,00	4582,00	4512,00	3938,00	6240,00	4894,4	120,00	158,46
Херсонська область	570,00	405,00	551,00	670,00	1185,00	676,20	у 2,08 рази	176,87
у % до України	1,03	0,84	1,00	1,12	1,75	1,18	169,99	156,04
у % до Причорноморського регіону	10,96	8,84	12,21	17,01	18,99	13,82	173,25	111,62

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [14]

Дослідивши динаміку залучення кредитних ресурсів (табл. 1), слід зазначити, що по Україні даний показник збільшився на 22,30% (або на 12340 млн грн.) у 2014 році та на 13,35% (або на 7969 млн грн.) у 2017 році порівняно до 2018 року. По Причорноморському регіону обсяг кредитування збільшився на 20% (або на 1040 млн грн.) у 2014 та на 58,46% (або на 2302 млн грн.) у 2017 порівняно з 2018р. Найбільший темп приросту належить Херсонській області у 2014 році – у 2,08 рази (або на 615 млн грн.) порівняно до 2018 року. Найбільша частка Херсонської області у структурі кредитних ресурсів по Україні становить 1,75%, що на 69,99% більше ніж у 2014 році та на 56,04% більше ніж у 2018 році. Відповідно до Причорноморського регіону Херсон-

ська область займає у середньому 13,82% за 2014-2018 рр.

Відповідно даних наведених у табл. 2, слід відзначити, що по Україні обсяг довгострокових кредитів збільшився у 2,5 рази або на 7743 млн грн. (з 5120 млн грн. у 2014 р. по 12863 млн грн. у 2018 р.). Сума середньострокових кредитів збільшилась на 19,71% (або на 4980 млн грн. у 2014 р. та на 7270 млн грн. у 2017 р.), а сума короткострокових зменшилась на 1,53% (або на 383 млн грн.) за аналізований період. Найбільша частка у структурі кредитування належить середньостроковим кредитам і становить 44,69% у 2018 році. Кредити в національній валюті складають 35,98 - 26,2%, в іноземній 64,02 – 73,8% за 2014-2018 рр.

Стан кредитування сільськогосподарських підприємств України, Причорноморського регіону та Херсонської області
в розрізі валют та строками погашення, млн. грн.

Найменування	Рік					Середнє значення	Т _{пр.} , 2018р. у%до 2014р.
	2014	2015	2016	2017	2018		
Україна							
Видано кредитів с.-г. підп.-вам	55335	48425	55374	59706	67675	57303,00	122,30
короткострокові (до 1 року)	24953	22059	24486	18008	24570	22815,20	98,47
середньострокові (від 1 до 5 років)	25262	20357	19781	22972	30242	23722,80	119,71
довгострокові (від 5 років)	5120	6008	11107	18726	12863	10764,80	у 2,5 рази
В національній валюті	35425	28614	38148	45995	49946	39625,60	140,99
короткострокові (до 1 року)	15560	10399	13230	12087	15711	13397,40	100,97
середньострокові (від 1 до 5 років)	15651	13214	14759	17220	23327	16834,20	149,04
довгострокові (від 5 років)	4213	5001	10158	16687	10909	9393,60	у 2,6 рази
В іноземній валюті	19910	19811	17226	13711	17729	17677,40	89,05
короткострокові (до 1 року)	9393	11660	11256	5921	8859	9417,80	94,31
середньострокові (від 1 до 5 років)	9611	7144	5022	5751	6916	6888,80	71,96
довгострокові (від 5 років)	907	1007	949	2039	1954	1371,20	у 2,2 рази
Причорноморський регіон							
Видано кредитів с.-г. підп.-вам	5200	4582	4512	3938	6240	4894,40	120,00
короткострокові (до 1 року)	2997	2997	2833	1295	2370	2498,40	79,08
середньострокові (від 1 до 5 років)	2185	1568	1640	2583	3800	2355,20	173,91
довгострокові (від 5 років)	18	17	39	60	70	40,80	у 3,9 рази
В національній валюті	1722	1838	2592	3565	5325	3008,40	у 3,1 рази
короткострокові (до 1 року)	919	936	1025	1140	1834	1170,80	199,56
середньострокові (від 1 до 5 років)	941	888	1532	2372	3428	1832,20	у 3,6 рази
довгострокові (від 5 років)	138	14	35	53	63	60,60	45,65
В іноземній валюті	3478	2744	1920	372	961	1895,00	27,63
короткострокові (до 1 року)	2079	2061	1809	155	538	1328,40	25,88
середньострокові (від 1 до 5 років)	1398	680	110	210	373	554,20	26,68
довгострокові (від 5 років)	1	3	1	7	50	12,40	у 50 разів

Закінчення табл. 2

Херсонська область							
Видано кредитів с.-г. підп.-вам	570	405	551	670	1185	у2,1рази	176,87
короткострокові (до 1 року)	333	231	262	179	526	157,96	у2,9рази
середньострокові (від 1 до 5 років)	235	171	284	474	652	у2,8рази	137,55
довгострокові (від 5 років)	2	3	4	16	8	у4рази	50,00
В національній валюті	488	392	526	647	1139	у2,3рази	176,04
короткострокові (до 1 року)	333	220	250	174	483	145,04	у2,8рази
середньострокові (від 1 до 5 років)	153	169	271	463	648	у 4,2рази	139,9
довгострокові (від 5 років)	2	3	4	10	8	у 4рази	10,00
В іноземній валюті	82	13	26	22	46	56,1	у2,1рази
короткострокові (до 1 року)	-	11	13	2	43	-	у21разів
середньострокові (від 1 до 5 років)	82	2	13	11	4	4,88	36,36
довгострокові (від 5 років)	-	-	-	6	-	-	-

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [14]

В кредитних коштах виданих в національній валюті найбільшу частку займають середньострокові кредити 46,7%, а в іноземній валюті – короткострокові 49,97% у 2018р.

Загальний обсяг кредитних коштів Причорноморського регіону збільшився на 20% (або на 1040 млн грн.) за 2014-2018 рр., де переважна більшість належить короткостроковим кредитам (від 42,02% у 2014р. до 60,90% у 2018р.). В структурі кредитів в розрізі валют характерні значні зміни. Так, в іноземній валюті спостерігається скорочення наданих кредитів від 66,88% у 2014р. до 14,66% у 2018р., а в національній валюті збільшення від 33,12% у 2014р. до 85,34% у 2018р. (проте у 2017 р. дана частка складає 90,53%).

У Причорноморському регіоні переважають кредити за середньостроковим строком погашення. Так, частка кредитів в національній валюті терміном від 1 до 5 років становить

від 54,65% у 2014 році до 64,38% у 2018 році. Проте, в іноземній валюті найбільша частка середньострокових кредитів припадає на 2016 рік і становить 94,22%, найбільша частка довгострокових належить 2017 року і складає 56,45%.

Дослідивши стан кредитування сільськогосподарських підприємств Херсонської області, наведених у табл. 2., слід відзначити, що у 2018 році було видано найбільше кредитів у сумі 1185 млн грн., що у 2,1 рази більше ніж у 2014 році та на 76,87% більше ніж у 2017 році. Слід звернути увагу, що найбільшу частину займають короткострокові кредити (до 1 року) за аналізований період, що на 57,96% більше ніж у 2014 році та у 2,9 рази більше ніж у 2017 році, порівнюючи з 2018 роком. Сума середньострокових кредитів у 2018 році становить 652 млн.грн., що у 2,8 рази більше ніж у 2014 році та на 37,55% біль-

ше ніж у 2017 році.

Найменша сума кредитних ресурсів належить до кредитів з довгостроковими термінами залучення. Так, найвищий показник даного виду ресурсів становить 16 млн грн. у 2017 році. Сума залучених кредитних ресурсів в національній валюті складає 1139 млн грн. у 2018 році, що у 2,3 рази більше порівняно з 2014 роком та на 76,04% більше ніж у 2017 році. Величина запозичених коштів в іноземній валюті становить 46 млн грн. у 2018 році, що на 43,9% менше ніж у 2014 році та у 2,1 рази більше ніж у 2017 році відповідно.

Розглянувши структуру кредитів сільськогосподарських підприємств Херсонської області, яку класифіковано відповідно до строків погашення, слід відзначити, що найменша частка належить довгостроковим кредитам. Так, даний вид ресурсів займає найбільшу частку у 2017 році – 2,39% та найменший у 2014 році – 0,35%. Проте, найбільше значення середньострокових кредитів складає 70,75% у 2017 році, а найменше у 2014 – 41,23%. Найменша частка короткострокових становить 26,72% у 2017 році.

Провівши аналіз структури кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам Херсонської області протягом 2014-2018рр. виявлено, що у розрізі валют найбільша частка належить кредитам виданим у національній валюті (від 85,44 % у 2014 році до 88,27% у 2018 році). Проте частка сільськогосподарських кредитів в іноземній валюті впродовж 2014 – 2016 рр. збільшується від 14,56 у 2014р до 21,38% у 2016 р., але зменшується у 2017-2018рр. (від 17,14% до 11,73% відповідно).

У Херсонській області структура

кредитів в національній валюті розподілена таким чином: частка середньострокових поступово збільшується від 31,35% у 2014 році до 56,89% у 2018 році; частка короткострокових поступово зменшується від 68,24% у 2014 році до 42,41% у 2018 році та частка довгострокових, найбільше значення яких 1,55% у 2017 році. Так, частка кредитів в національній валюті терміном від 1 до 5 років становить від 54,65% у 2014 році до 64,38% у 2018 році.

Проте, в іноземній валюті найбільша частка середньострокових кредитів припадає на 2014 рік і становить 100%, а найменша частка становить 8,70% у 2018 році. Частка короткострокових кредитів (терміном до 1 року) у 2015 році складає 84,62%, у 2016 році – 50%, у 2017 – 9,09%, у 2018 – 93,48%. Варто відзначити, що величина кредитів в іноземній валюті на довгостроковий термін погашення (від 5 років і більше) спостерігається лише у 2017 році і становить 27,27%.

Провівши аналіз динаміки залучення нових кредитів (табл. 3), слід зазначити збільшення обсягу позикових коштів по Україні на 14,38% (або на 1088 млн грн, по Причорноморському регіону у 2,15 рази (або на 535 млн грн.), по Херсонській області на 68,85% (або на 126 млн грн.) за 2014-2018 рр. Обсяг нових кредитів наданих в національній валюті по Україні збільшився на 7,26% (або на 467 млн грн.), а частка у загальній структурі нових кредитів зменшилась на 5,29% (від 84,98% у 2014 році до 79,69% у 2018 році). Частка наданих кредитів в іноземній валюті збільшилась на 5,29% (від 15,02% у 2014 році до 20,31% у 2018 році).

Таблиця 3

Нові кредити, надані сільськогосподарським підприємствам України, Причорноморського регіону та Херсонської області, млн. грн

Найменування	Рік					Середнє значення	Т _{пр.} , 2018 р. у % до 2014р.
	2014	2015	2016	2017	2018		
Україна							
Видано нових кредитів	7568,00	6813,00	6422,00	6425,00	8656,00	7176,80	114,38
В національній валюті	6431,00	5259,00	5132,00	5559,00	6898,00	5855,80	107,26
В іноземній валюті	1137,00	1554,00	1291,00	866,00	1758,00	1321,20	154,62
Причорноморський регіон							
Видано нових кредитів	462,00	466,00	947,00	867,00	997,00	747,80	у 2,15 рази
В національній валюті	446,00	385,00	774,00	855,00	858,00	663,60	192,38
В іноземній валюті	16,00	81,00	173,00	12,00	139,00	84,20	у 8,7 разів
Херсонська область							
Видано нових кредитів	183,00	82,00	237,00	171,00	309,00	196,40	168,85
В національній валюті	183,00	82,00	232,00	171,00	304,00	194,40	166,12
В іноземній валюті	-	-	5,00	-	5,00	2,00	х

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [14]

Слід відзначити, що обсяг позикових коштів по Причорноморському регіону має найбільший темп приросту за аналізований період. Так, обсяг коштів наданих в національній валюті збільшився на 92,38% (або на 412 млн грн.), обсяг коштів в іноземній збільшився у 8,7 разів (або на 123 млн грн) за 2014-2018 рр. У структурі позикових коштів нові кредити в національній валюті зменшились на 10,48% (від 96,54% у 2014 році до 86,06% у 2018 році), в іноземній валюті збільшились на 10,48% (від 3,46% у 2014 році до 13,94% у 2018 році).

Отже, збільшення позикових коштів також характерно для Херсонської області. Так, обсяг нових кредитів збільшився на 68,85% (або на 126 млн грн.). Обсяг позикових коштів в національній валюті збільшився на 66,12%

(або на 121 млн грн.) за 2014-2018 рр. Кредити в національній валюті займають 100% від усього обсягу за 2014-2015 рр. та 2018 р. Кошти надані в іноземній валюті були отримані сільськогосподарськими підприємствами лише у 2015 р. та 2018 р., їх частка складає (табл. 4) складає 2,11% та 1,62% відповідно.

Звернемо увагу, що середня ставка кредитів по Херсонській області (табл. 4) зменшилась на 11,71% у 2014 році і збільшилась на 16,67% у 2017 році порівнюючи з 2018 роком.

Слід відзначити, що середні ставки по Херсонській області переважають середнє значення показника по Україні. Така ж ситуація стосується областей Причорноморського регіону, де ставки по кредитам у Херсонській області мають вище значення, крім Ми-

колаївської області у 2017 році (ставка 23,3%) та Одеської області у 2016 році (19,4%). За сільськогосподарськими кредитами в національній валюті у Херсонській області мають найменше

значення у 2017 р. (16,8%), а найвище у 2015 р. (25,10%), незважаючи на зниження показника у 2016 р. на 5,7% у 2016 р., на 8,3% у 2017 р. та 5,3% у 2018р.

Таблиця 4

Ставка кредитування сільськогосподарських підприємств, млн. грн

Найменування	Рік					Т _{пр.} , 2018 р. у % до:	
	2014	2015	2016	2017	2018	2014р.	2017р.
по Україні всього	20,10	20,20	18,40	16,30	17,70	88,06	108,59
<i>в національній валюті</i>	21,20	23,00	20,40	17,70	20,50	96,70	115,82
<i>в іноземній валюті</i>	14,10	10,70	10,70	7,30	6,90	48,94	94,52
по Миколаївській області	19,50	17,90	19,50	23,30	19,60	100,51	84,12
<i>в національній валюті</i>	21,00	24,70	23,30	23,30	21,00	100,00	90,13
<i>в іноземній валюті</i>	7,60	22,30	11,50	0,00	8,20	107,89	0,00
по Одеській області	21,70	25,10	19,40	17,40	16,80	77,42	96,55
<i>в національній валюті</i>	21,80	25,60	19,70	17,70	19,80	90,83	111,86
<i>в іноземній валюті</i>	11,00	11,40	8,10	7,10	6,50	59,09	91,55
по Херсонській області	22,20	25,10	19,10	16,80	19,60	88,29	116,67
<i>в національній валюті</i>	22,20	25,10	19,40	16,80	19,80	89,19	117,86
<i>в іноземній валюті</i>	0,00	0,00	8,00	0,00	5,60	x	x

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [14]

Висновки. Сучасні економічні умови агробізнесу характеризуються швидкістю зміни чинників зовнішнього середовища та стрімким посиленням конкуренції на ринку. Саме тому перед підприємствами постає питання реальної оцінки своїх можливостей, здатність до швидкого пристосування до змін та пошуку перспектив подальшого розвитку. В сучасних умовах господарювання кожне підприємство повинно не лише забезпечувати ефективність функціонування усіх складових фінансового механізму, а й вміти здобувати конкурентні переваги та розвивати їх у довгостроковому періо-

ді під впливом зовнішніх загроз. Конкурентні переваги формуються, утримуються та нарощуються завдяки ефективній реалізації фінансового механізму, забезпечення якого гарантує стійкість підприємства. Формування та реалізація кредитного механізму підприємства – це складний та інтегрований процес, правильність вибору якого залежить від того, яким чином будь-яке підприємство прагне використовувати власні та залучені ресурси і можливості для досягнення поставлених цілей.

Список використаної літератури

1. Артус М. М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки. *Фінанси України*. 2005. № 5. 54-59.
2. Танклевська Н. С. Основи управління грошовими потоками підприємств. *Бізнес Інформ*. 2017. № 6. С. 215-219.
3. Дема Д.І. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи. Житомир: ЖНАЕУ, 2016. 55 с.
4. Закаблук Г.О. Дослідження динаміки показників фінансово-економічного стану промислових підприємств на засадах інтегрального оцінювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №12. 38-40 с.
5. Танклевська Н. С., Ярмоленко В. В., Синенко О. О. Модернізація фінансового механізму у сфері регіонального агробізнесу. *Агросвіт*. 2020. №15. С.11-17.
6. Павловський С.В. Фінансування підприємств у період фінансової кризи: альтернативні рішення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 17. С.115 с.
7. Танклевська Н.С., Мірошниченко В.О. Стратегічні орієнтири посилення фінансового потенціалу аграрних підприємств. *Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір»*. 2017. № 2. С. 53–60.
8. Павлик В.П. Контроль господарювання у забезпеченні ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами. *Економіка АПК*. 2017. №5. 73-78 с.
9. Ковалюк О. М. Методологічні основи фінансового механізму. *Фінанси України*. 2003. № 4. С. 54.
10. Тарасевич Н. В. Види та значення комплексної оцінки фінансового стану банку. *Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць*. 2013. № 4 (51). С. 361-365.
11. Branch V. The Cost of Bankruptcy. *International Review of Financial Analysis*. 2002. 11. P. 39-57.
12. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 28 квітня 2020 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 07.11.2020).

13. Tanklevska N., Mirosnichenko V. Theoretical basis of managing of enterprises` financial potential on the basis of anti-crisis management. *Agricultural and Recourse Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. №2. Vol.5. p. 51-61.
14. Державна служба статистики України URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (дата звернення: 07.11.2020).